

INAQUE

LEÏLA SLIMANI

3. DIEL

KRAJINA INÝCH VZAL BY SOM SI OHEŇ

PREKLAD
KAMILA LAUDOVÁ

Leila Slimani

Krajina iných

III

Leila Slimani

LE PAYS DES AUTRES III

J'EMPORTERAI LE FEU

COPYRIGHT © Éditions Gallimard, Paris, 2025

TRANSLATION © Kamila Laudová 2025

COPYEDITING Jana Obert

COVER & ILLUSTRATION © Arriba

SLOVAK EDITION © Inaque 2025

ISBN 978-80-8207-301-3

ISBN E-BOOK 978-80-8207-302-0

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať so zámerom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Leila Slimani
Krajina iných
III

Vzal by som si oheň

INAQUE

*Mojim sestrám May a Hind, klanu. Hakime, tej najlepšej priateľke.
#Horslalo*

Ak by váš dom horel, čo by ste si vzali?
Vzal by som si oheň.

Jean Cocteau

Kto si myslí, že v nás spieva nostalgia po pôvode, mýli sa; je stratený, kto ho opustí, je vyhnaný, vymazaný z matriky, zo zoznamu. Nemáme ani práva, ani úlohy, ani spomienky. A ak cestujeme na toto miesto odchodov, nemôžeme použiť nijaký tvar slovesa vrátiť sa. Vrátiť sa, nie [...]. Kto opustí juh, stáva sa dezertérom.

Erri De Luca

ZOZNAM POSTÁV

Mathilde Belhajová sa narodila v roku 1926 v Alsasku, kde v roku 1944 stretla Amina Belhaja, keď sa jeho regiment zastavil v jej dedine. Vzali sa v roku 1945 a o rok neskôr za ním odišla do Meknesu v Maroku. Po troch rokoch v dome svokrovcov v srdci štvrte Berrima sa presťahovali na statok, kde Mathilde porodila dve deti: Aichu a Selima. Zatiaľ čo jej manžel tvrdo pracoval, aby na pozemku vybudoval prosperujúce hospodárstvo, Mathilde otvorila dispenzár, kde ošetrovala miestnych roľníkov. Hneď po príchode do Maroka sa začala učiť po arabsky a berbersky a napriek ťažkostiam a nesúhlasu s niektorými tradíciami, najmä pokiaľ išlo o postavenie žien, si k tejto krajine vytvorila silné puto.

Amin Belhaj sa narodil v roku 1917 ako syn vojenského tlmočníka Kadura Belhaja a Muilaly. Ako najstarší sa po otcovej smrti v roku 1939 stal hlavou rodiny. Zdedil Kadurove pozemky, no počas druhej svetovej vojny sa pridal k pluku spahiov. So svojím pobočníkom Muradom bol internovaný v nemeckom tábore, odkiaľ sa mu podarilo utiecť. V roku 1944 sa stretáva s Mathilde a v roku 1945 si ju v Alsasku berie. V päťdesiatych rokoch, v čase nepokojov pred vyhlásením nezávislosti Maroka, zasväcuje celý život statku, o ktorom sníva ako o modernom poľnohospodárskom podniku. Je zanieteným priaznivcom moderných techník a šľachtí nové odrody citrusov a olív. Po rokoch neúspechov mu obchodné partnerstvo s maďarským lekárom Draganom Palosim konečne prinesie zisk a začlení sa do mekneskej meštiackej vrstvy.

Aicha Belhajová sa narodila v roku 1947 ako dcéra Mathilde a Amina. Navštevuje katolícku školu, kde dosahuje vynikajúce výsledky. Koncom 60. rokov odchádza študovať medicínu do Štrasburgu a začiatkom 70. rokov sa vracia a usadí sa v Rabate, kde sa rozhodne špecializovať na gynekológiu. Vydá sa za Mehdiho Daouda, nadaného ekonóma a vysokého úradníka.

Selim Belhaj sa narodil v roku 1951 ako syn Mathilde a Amina. Matkou rozmaznávaný chlapec tiež navštevuje katolícku školu. V lete 1968 sa pridá ku komunite hipisákov v Essaouire. Po krátkom pobyte na Ibize sa v roku 1973 usadí v New Yorku a stane sa fotografom.

Selma Belhajová sa narodila v roku 1937, je Aminova, Omarova a Jalilova sestra. Matkina obľúbenkyňa, oslnivo krásne dieťa, ktoré bratia neustále strážia. Ako žiačka je neposlušná, ako gymnazistka často chodí poza školu a v roku 1955 stretáva mladého pilota Alaina Crozièra, s ktorým otehotnie. Aby predišiel škandálu, Amin ju vydá za svojho bývalého pobočníka Murada. V roku 1956 porodí dievčatko Sabah. Koncom 60. rokov má pomer so svojím synovcom Selimom a jej manžel Murad zomiera pri nehode. Selma sa rozhodne usadiť v Rabate.

Mehdi Daoud sa narodil v roku 1945 vo Fese, syn skromného zamestnanca u Francúzov Mohameda Daouda a násilnej Faridy závislej od morfia. Študuje na koloniálnej škole s vynikajúcimi výsledkami a na konkurze do štátnej správy je najlepší. Usadí sa v Rabate a obráti chrbát svojej rodine a detstvu. Ako mladík sa výrazne angažoval v ľavici a dostal prezývku Karl Marx, napokon však začiatkom 70. rokov prijme miesto na ministerstve priemyslu. V roku 1972 sa ožení s Aichou Belhajovou.

Mia Daoudová sa narodila v roku 1974 ako prvá dcéra Mehdiho a Aiche.

PROLÓG

Jednej novembrovej noci roku 2021 som stratila chuť a čuch. V mojej posteli spala žena. Oblizla som jej plece, vtisla nos do jej šije, priblížila tvár k jej prirodzeniu. Nemala nijakú chuť. Žena sa začala mrviť. Pritiahla si ma k sebe, chcela sa milovať, ale ja som bola vydesená. Otočila som sa k nej chrbtom. Zastvorila som oči a natiahla som si plachtu cez tvár. Ani tá ničím nepáchla.

Potom prišla horúčka. Triasla som sa v posteli ako človek s maláriou a nič ma nedokázalo zohriať. Márne som vrstvila periny a deky, stále som drkotala zubami. Ležala som celé dni sama vo svojom byte. Nikto za mnou neprišiel a telefón som nedvíhala. Pár ľudí, čo mi zavolalo, zrejme predpokladalo, že píšem. Veľa som kašľala a jednu noc som si myslela, že zomriem. Mala som pocit, že sa už nedokážem nadýchnuť, a okolo tretej ráno som uvažovala, že si zavolám sanitku. Zastavila ma hanba. Hanba, že im otvorím v špinavej pyžame a navyše v byte, ktorý sa nevetral ani nečistil. Nezomrela som a horúčka ustúpila. Nakoniec som sa ozvala tým, čo mi nechali odkazy. Vydavateľovi. Matke. „Ale čo sa deje?“ pýtali sa. Povedala som, že nič. Únava, to je všetko. Únava.

V nasledujúcich dňoch som sa pokúsila znovu pracovať. Budila som sa za úsvitu a sadala si za stôl. Čakala som. Mohla som sedieť celé hodiny bez pohnutia s otvoreným dokumentom vo worde. Nedokázala som sa sústrediť na román. Niekedy som sa zhlboka nadýchla, dala si jemnú facu a pokúsila sa zachytiť niť

kapitoly. Ale veľmi rýchlo sa myseľ rozutekala, nemyslela som na nič konkrétne. Klzala som od obrazu k obrazu, v hlave sa mi rodili beztvare nápady a vzápätí praskali ako mydlové bubliny. Nevedela som pozbierať svoje myšlienky, alebo skôr som žiadne nemala. Päť-, desaťkrát som čítala tú istú poznámku a nič si z nej nezapamätala, akoby bola napísaná v cudzom jazyku, ktorého abecedu poznám, ale slovnú zásobu už nie. Cítila som sa stratená, zavalená.

Zvykla som si robiť zoznamy, no vtedy sa z toho stala posadnutosť. Do veľkého bloku som zapisovala veci, čo treba urobiť. Chcela som si vyčistiť hlavu, uľahčiť si prácu, ale stal sa pravý opak. Cívela som na zoznam a rozplakala sa. Nevedela som, čím začať, ktorú knihu prečítať, ktorú kapitolu napísať, váhala som medzi praním a upratovaním. Nebola som schopná rozhodnúť sa a celé dni som preležala v špinavých plachtách. Prestala som chodiť do supermarketu, lebo som pred každým regálom stála ako prikovaná, neschopná niečo si vybrať. Mala som pocit, že sa topím. Občas som si uvedomila, že prešiel celý deň a ja som sa nedokázala donútiť ani len vyzliecť sa a osprchovať.

Všetko sa mi zdalo neprekonateľné. Hodiny som sledovala seriály, pričom som mala stiahnuté rolety a vypnutý telefón. Na deji nezáležalo, zachytávala som z neho len útržky. Zabíjalo to čas a odvracalo pozornosť od úzkosti. Poobede som si šúľala džointy a v kuchyni postojacky jedla jedlá bez chuti, ktoré som zalievala horčicou alebo tabascom. V ústach som stále mala kovovú pachuť, pripomínajúcu sex s niektorými ženami. S takými, ktorých meno aj tvár som zabudla. Spávala som, ale ani spánok už nebol taký istý. Ako po ópiu som bola zároveň otupená aj nepokojná a každé ráno som sa budila ešte vyčerpanejšia.

Von som chodila čo najmenej. No nemohla som zabrániť ľuďom, aby sa o mňa báli. Neodpovedala som na ich odkazy a oni naliehali. Na Vianoce som ustúpila. Večera u mojej sestry Ines bola utrpením. Pokúsila som sa byť veselá. Vypila som šampanské a chvíľu som bola dokonca rada, že som tam, že sa dívam, ako deti drobnými rukami trhajú baliaci papier a vykrikujú pri pohľade na bábiku či nákladiak. A potom som cítila, že miznem. Ako keby ma do hĺbky jazera ťahal krokodíl, ktorý ma

pred zožratím nechá hniť v bahne. Nedokázala som sledovať rozhovory, vždy som bola pozadu za tým, čo hovorili ostatní, na otázky som odpovedala hlúpymi úsmevmi. Takéto to musí byť, keď je človek veľmi starý, pomyslela som si. Posadia vás do kresla v kúte obývačky, oslava pokračuje, ľudia sa smejú, hádajú a občas k vám niekto príde utrieť slinu v kútiku úst. Únava, povedala moja mama. Únava, to je všetko.

Zostala som zatvorená. Vonkajší svet prestal existovať. Nebol to neznámy pocit. Často sa pri písaní románu takto izolujem, či už doma, alebo na vidieku, a strácam pojem o čase. Lenže teraz som nepísala. Slová mi chýbali. Pred počítačom som bola akoby zamrznutá. Už som zažila bloky, nedostatok inšpirácie, poznala som záchvaty zlosti a zúfalstva. Ale teraz to bolo iné. Slová mi vírili v hlave, vedela som ich vymyslieť, vyberať, ale nedokázala som ich ani napísať, ani vysloviť. Raz v noci som sa strhla zo sna. Dostala som nápad na román. Zobrala som si z nočného stolíka papier a pero a načarbala si poznámky k scéne. Mehdi vo väzení a tabuľka čokolády. Ráno po prebudení som hľadala poznámky. Papier ležal pri posteli. Pozrela som sa naň: to, čo som napísala, nedávalo nijaký zmysel. Boli to len ťahy a čiary, ktoré ani netvorili písmená. Rozosmiala som sa. Takto sa začína šialenstvo.

V marci 2022 som sa rozhodla zavolať lekárovi. Telefón mi zdvihla recepčná, ktorá popri rozprávaní jedla. Ponúkla mi dni, hodiny a ja som spanikárila. Nerozumela som, čo hovorí, musela som ju poprosiť, aby to zopakovala. Čelo sa mi orosilo, mala som pocit, že ma vidí a bude sa mi vysmievať. Zložila som. Skúsila som ešte raz, dvakrát a potom sa mi podarilo objednať sa cez internet k praktickému lekárovi v mojej štvrti. Ordinácia bola na prvom poschodí domu na Rue Amsterdam. Kód do vchodu som si napísala na ruku a celou cestou som na dlaň upierala zrak. Na ničom inom nezáležalo. Vyšla som po schodoch a potlačila pootvorené dvere. V čakárni sedeli traja ľudia s tvárou zakrytou rúškom. Sadla som si k stene, napravo od toaliet. Oproti mne žena s veľmi peknými očami hľadela na plagát o rizikách fajčenia. Mala som chuť stiahnuť jej rúško, aby som videla, ako vyzerá. Pozorovaním ľudí som si totiž uvedo-

mila, že sú vždy škaredší, než si predstavujeme. Na krásu očí sa nedá spoliehať.

Z ordinácie vyšla asi stopäťdesiat centimetrov vysoká žena a k hrudi si pritiskala recept. Počula som svoje meno. „Mia Daoudová?“ Do chodby vstúpil veľmi vysoký muž. Naznačil mi, aby som ho nasledovala do ordinácie, a ja som s úzkosťou sledovala jeho široký chrbát, trochu sivý plášť. Moja matka by si do práce nikdy neobliekla taký plášť s roztrhnutým vreckom. Ponúkol mi stoličku a usadil sa za stôl. Len letmo po mne hodil pohľadom a ja som si predstavila, že niečo na mne ho odpudzuje. Zapísal si dátum môjho narodenia, adresu, spýtal sa na povolanie.

Spisovateľka.

Odtrhol oči od obrazovky.

„Aha, hovoril som si, že mi to meno niečo hovorí. Nedostali ste nejakú cenu?“

Prikývla som. Potila som sa v páperovej bunde, ale nechcela som si ju vyzliecť.

„Tak čo vás ku mne privádza?“

Snažila som sa mu to vysvetliť. Opakovala som slovo únava. Hovorila som mu o záchvatoch plaču v supermarkete a o dni, keď som si nedokázala spomenúť na kód od domu. Ale nezdalo sa, že by ho to znepokojilo. Bol to typ človeka, čo si myslí, že všetci umelci sú trochu na hlavu.

„Ste deprimovaná.“

Neprotirečila som mu. Bola som deprimovaná, áno, ale nie až natoľko, aby som strácala pamäť a orientáciu. Poradil mi, aby som si dohodla stretnutie so psychológom, ktorého pozná.

„Je rýchly a účinný. Robí zázraky.“

Psychológ ordinoval na dialku a v pondelok ráno sa na obrazovke môjho telefónu objavila jeho tvár. Pred konzultáciou mi viackrát napadlo, že to zruším, ale neurobila som to a zrazu som ležala na posteli a hľadela na tvár cudzieho človeka na obrazovke. Dlhو som premýšľala, čo mu poviem, no napokon som hovorila málo. Spomenula som svoj román, ťažkosti s písaním, unikajúce spomienky, otcovu smrť a on začal prikyvovať. „Na chvíľku vás preruším.“ Pokúsil sa mi vysvetliť niečo

o disociácii a potláčaní spomienok. Prirovnal ma k ovociu, čo sa občas nájde na torte, k malým guľatým plodom, ktorým neviem prísť na meno. Museli sme vraj bezpodmienečne začať s prácou. Znel neoblomne. Dohodla som si stretnutie na ďalší týždeň. Platilo sa vopred, stoštyridsať eur. Urobila som prevod, ale nezavolała som mu a zablokovala si jeho číslo.

V tom čase som pozerala seriál o mužovi s nádorom na mozgu. Presvedčila som sa, že tým trpím aj ja. Všeobecný lekár sa dopustil vážnej medicínskej chyby. Psychológ nič nepochopil. Povedala som to Hakimovi do telefónu. Je to môj najlepší priateľ, nič pred ním netajím, vedela som, že sa mi nebude posmievať. Dal mi číslo na jedného zo svojich parížskych profesorov neurológie. „Geniálny lekár a výborný pedagóg.“

Okamžite som si ho obľúbila. V momente, keď som ho zazrela na chodbe nemocnice, som vedela, že mu môžem dôverovať. Rozhliadal sa navôkol ako dieťa stratené na jarmoku. Často som si takéto prejavy všimla u mimoriadne bystrých ľudí. Hrajú sa na stratených, akoby boli tu a zároveň trochu inde. Sadla som si oproti nemu. Jeho ordinácia bola zaliata svetlom a on sa mi díval do očí. Mal krásny, vzdialený pohľad, taký modrý ako obloha doma, a vyžarovala z neho úprimnosť a ľudskosť. Počúval ma pozorne. Písal si poznámky, no často dvíhal hlavu, aby zapichol svoje modré oči do mojich. Bolo veľmi príjemné, akým spôsobom mi dával najavo, že ho zaujímam. Občas zopakoval moje zakončenia viet – „byť tu a nebyť tu“ – a vzápätí tými slovami začínal niektoré svoje vety. Kládol mi otázky.

„Beriete drogy?“

Odpovedala som, že si občas zapálím džoint. Nezdvihol oči od papiera.

„To je všetko?“

Nechcelo sa mi povedať mu pravdu. Poznala som ho len pár minút a samotná predstava, že ho sklamem, ma zneistila.

„Niekoľko rokov som brala kokaín.“

„To zabíja neuróny. Viete to?“

Potom vytiahol dotazník. Chcel vedieť, či si pamätám, čo som jedla v predchádzajúci deň, čo som sledovala v televízii. Spýtal sa, či nemám poruchy reči.

„Zamieňate si jedno slovo s iným? Stáva sa vám, že neviete nájsť nejaké slovo? A ak áno, zabúdate skôr všeobecné alebo vlastné podstatné mená?“

Popočúval mi srdce.

Kým ma vyšetroval, nemohla som si pomôcť a začala som viesť rozhovor. Bála som sa, že si bude myslieť, že som bláznivá alebo hypochondrička. Túžila som, aby ma bral vážne. Povedala som mu, že moja matka je lekárka. Že túto profesiu obdivujem a je mi blízka.

„Pre spisovateľa neexistuje nič horšie, viete? Ak stratím pamäť a reč, skončila som.“

Usmial sa a znova si sadol za stôl.

„Pred pár dňami som tu mal umeleckého sklára. Trpel rovnakými príznakmi ako vy. Porucha reči a pozornosti. Lenže jemu stačí sekunda nepozornosti a má na ruke popáleninu tretieho stupňa alebo rovno podpáli celú dielňu.“ Jeho krásne modré oči sa vpíjali do mojich. „Počuli ste už o *brain fog*?“

Pokrútila som hlavou. „Mozgová hmla.“ Nenašla by som lepší výraz na opis toho, čo cítim. Za posledné mesiace som mala často pocit, že kráčam cez hustú hmlu – ako ráno v Rabate, keď matka zapínala svetlá na aute a uprostred kruhového objazdu sa ako príznaky vynárali siluety policajtov v bielych pršiplášťoch.

„Prvé prípady som videl v júli 2020,“ pokračoval lekár. „Zúfalí pacienti, ktorí sa už nespoznávali. Liečil som inžinierov neschopných zaviazat si šnúrky. Politikov či dokonca lekárov, ktorí sa rúcali zakaždým, keď mali urobiť rozhodnutie. Pozrite,“ povedal a nakreslil rukami kruh, „je to, ako keby každá osobnosť bola akási guľa, viac či menej harmonická. Potom však guľa praskne a rozpadne sa na tisíc častí, ktoré pacient nedokáže znovu poskladať, a je to, ako keby stále bežal za sebou samým, vždy v omeškaní, premožený tým, čo sa deje okolo neho.“

Neurológ vzal papier a pero a vysvetlil mi, ako vírus covidu zasahuje jednotlivé oblasti mozgu. Keď použil ťažké slová, ospravedlnil sa a pokúsil sa ich preložiť do bežného jazyka. Nachádzal obrazy, ktorých poéziu a jasnosť som mu závidela. Po-

kúšala som sa ho vťahnuť na pôdu emócií aj literatúry. Tento muž skúmal mozog, pamäť, jazyk – samotnú podstatu mojej práce. Mala som chuť hovoriť mu o Proustovi a Perecovi, a keď som to urobila, usmial sa.

„Ach áno, ale to je niečo iné. Viete, mozog je veľmi zložitý stroj.“

Spýtal sa na rodinnú anamnézu.

„Zo strany matky?“

„Slepota, šialenstvo, demencia.“

„A zo strany otca?“

„Rakovina.“

Nevedela som viac. Toto dedičstvo bolo nejasné, neznáme. Lekár ma poslal na PET sken mozgu a odporučil mi, aby som bola trpezlivá.

„A ak som stratila všetky spomienky?“

„Nie, vaše spomienky sú stále tam, len sú niekde ukryté. Podľa mojich pozorovaní je to tak, že čím viac človek používa mozog, čím viac ho zaplavuje informáciami, tým viac má pocit, že sa mu k spomienkam dostáva ťažšie. Vracajú sa s emóciou. Strach je napríklad veľmi silným ukazovateľom.“ Keď som stála na chodbe, položil mi ruku na plece a zrazu nesmelým, váhavým hlasom dodal: „Pred chvíľou ste hovorili o Proustovi. Ak vám môžem dať radu, slečna, nájdite si svoju madlenku.“

PRVÁ ČASŤ

O piatej popoludní sa Mehdi postavil, uložil spisy do aktovky, obliekol si kabát a vyšiel zo svojej kancelárie. Prešiel chodbou a nevšímal si začudované pohľady kolegov. Najat, jedna z riaditeľiek, ho dobehla pri vchode. V ruke držala účtovnú knihu a zamávala ňou Mehdimu pred nosom.

„Pán prezident...“

„V pondelok, Najat,“ skočil jej do reči Mehdi.

„V pondelok, pán prezident.“

Zbehol po schodoch – výťah bol zasa pokazený – a ocitol sa na chodníku Remeškej ulice. Zima ho uštipla, a tak zastrčil ruky do vreciek kabáta. Nemal potuchy, kde zaparkoval. Snažil sa sústrediť, ale v hlave sa mu vynárali len stĺpce čísiel, zelené a modré grafy, mená klientov. Uličný strážnik sa k nemu rozbehol vo svojej obnosenej blúze a s čiapkou stiahnutou do čela. „Renault 12?“ spýtal sa a Mehdi prikývol. Odprevadil ho k autu. „Umyl som ho, pán prezident,“ povedal strážnik a natiahol ruku. Mehdi mu posunul bankovku a sadol si za volant. Vnútri sa vznášal pach zhnitého ovocia a popola. Pod kopou papierov, ktoré sa hromadili na sedadle spolujazdca, našiel pomaranč obrastený plesňou. Zdvihol výtlačok *Monde* s dátumom 8. marca 1980. Na titulke bol článok s názvom *Rasovo motivované násilie*. Kdesi vo Francúzsku sa pred strednou školou rozhodli zmlátiť Araba. Ôsmy marec. Znamenalo to, že už šesť dní nebol doma. Z toľkej práce, neustále zatvorený v kancelárii, stratil pojem o čase. Šesť dní sa živil tuniakovými sendvičmi a croissantmi. Šesť dní spával na úzkej a pridlhej pohovke, ktorú si dal umiestniť pod okno. Raz večer kopol do opierky, lebo ho vytočila, a zlomil ju.

Chcel naštartovať, ale motor zakašľal. Strážnik zaklopal na okno. „Treba ho nechať zohriať,“ vysvetlil a Mehdi by mu, keby

sa neudržel, odpovedal, že o jeho sprosté rady nestojí. Auto však akýmsi zázrakom naskočilo a on zamieril do Rabatu. Z prístavu prichádzali nákladné autá a videl, ako sa z komínov fabrík naproti valí dym. Cez ulicu prebehli dievčatá v školských uniformách a jedno naňho kývlo. Nechal sa rozptýliť jeho úsmevom a stále hustejšou premávkou. Hoci v Casablance pracoval už vyše šesť mesiacov, mesto preňho zostávalo záhadou. Niekedy sa bál, že sa stratí v útrobach obrovskej metropoly a už nikdy nenájde cestu späť. Na červenej sa naňho vyrútili dvaja chlapci a vyliali na čelné sklo mydlovú vodu. „Vypadnite!“ zakričal Mehdi, ale chlapci, rehotajúc sa, začali sklo utierať žltou handrou. Vodiči za ním trúbili a podráždení ho obiehali. Mehdi im dal posledné mince, čo sa váľali v aute.

Áno, toto mesto mu naháňalo strach. Casablanca a jej dva milióny obyvateľov. Cudzinci odišli – Španieli zo štvrte Maarif, Taliani z Belvédère, francúzski spolupracovníci, ktorí ako Henri verili v budúcnosť marockej mládeže. Každý deň na autobusovú stanicu prichádzali celé roľnícke rodiny. Casablanca, mesto, kde na označenie chudobných štvrtí s plechovými domami vymysleli slovo *bidonville*, rástla prirýchlo a každú noc sa zdalo, že pribudli nové budy, niekto prerýpal uličku, skupina žobrákov si vydobyla miesto pri vchode do klubu alebo reštaurácie. Pod luxusnými budovami sa túľali bričky ťahané mršinami. Dievčatá s očami začervenanými od hašiša bodali na pláži Corniche nožom. Budovy neboli ani dosť vysoké, ani dosť biele, ani dosť moderné, aby zakryli biedu. Mesto bolo deravé od stavebných jám a Mehdi si kládol otázku, či mesto ohľadáva vidiek alebo, naopak, vidiek kolonizuje mesto. Medzi dvoma budovami sa pásli vychudnuté kravy a v zadnom dvore nóbl kliniky sa pyšne prechádzal kohút a za úsvitu budil pacientov. Kdesi tam v diaľke, vo štvrtiach, kde polícia hliadkovala so zhasnutými svetlami, chlapci s kučeravými vlasmi skladali zakázané piesne. Z rúk do rúk kolovali kazety s pomstychtivými kázňami alebo s rockom. Mesto odolávalo ako živý organizmus, čo bojuje s chorobou. Vzpieralo sa tichu, represiam, poriadku, ktorý mu chceli nanútiť, ako keď žene stiahnu pás korzetom. Biele mesto Mehdiho rovnako znepokojovalo ako

uchvacovalo. Bol znechutený pachom jódu a odpadkov, čo sa stále vznášal vo vzduchu, aj lepkavým vetrom, z ktorého sa človek cítil špinavý, a zároveň sa bez toho už nedokázal zaobiš. Niekedy si hovoril, že stačí iskra a všetko vybuchne, kotol vykypí a prepuknú nepokoje ako v roku 1965. Všetky prisady už bublali: sucho, drahá vojna na Sahare, inflácia. Krajina kľáčala, úbohá, unavená zo sľubov, ktoré sa nikdy nesplnili. Časy utópií a optimizmu sa zdali ďaleko. Marxisti, tí ozajstní, hnili vo väzení, kým politici zo všetkých táborov vyzývali na realizmus, pragmatizmus, kompromis.

Na červenej Mehdi kývol na taxikára: „Diaľnica na Rabat?“ „Je rovno pred tebou!“ rozosmial sa.

Vjazd na diaľnicu bol naozaj hneď na konci stúpania a Mehdi sa na ňu napojil, tlačiac svoj starý Renault 12 na maximum. Bola to prvá diaľnica v krajine a meštiaci v nej videli znak, že Maroko už naozaj vstúpilo do modernej éry. O tom sa Mehdi nedávno pochytil s jedným bývalým kolegom z ministerstva priemyslu. Chlap s mastnou pokožkou a s vždy trochu pootvorenými ústami nosovým hlasom papagájoval, čo čítal v novinách financovaných palácom: „Treba investovať do infraštruktúry.“ Mehdi mu odvrkol, že prioritou má byť školstvo. „V krajine je šesťdesiatpäť percent negramotných. Ty by si chcel diaľnice všade, ja chcem, aby ľudia vedeli prečítať dopravné značky.“ Možno s ním nemal hovoriť takto, kategorickým tónom, ku ktorému sa uchýľoval, keď ho niečo rozčuľovalo. Aicha ho často varovala: „Priveľa rozprávaš, Mehdi. Zraňuješ ľudí a raz sa ti to vráti.“

Obloha stmavla a nad oceánom sa na nebi prevažovali fialové mraky. Schyľovalo sa k večeru a Mehdiho zmáhal spánok. Zívol, vytreštil oči, plesol sa po lícach. Bol v čudnom stave – na jednej strane zničený krátkymi nocami, na druhej rozjarený všetkou odvedenou prácou a zžieravou ambíciou. Hneď po zápase pôjde spať. Dá si s priateľmi pár pív, ale nebude ich zdržiavať na večeru. Túžil len po dlhej sprche, čistých plachtách a káve bez príchute pripáleniny.

Diaľnica nevedla až do hlavného mesta, musel preto zísť na národnú cestu, ktorá sa ťahala popri atlantickom pobreží.